List Brunona Schulza do Mieczysława Grydzewskiego z 19 czerwca 1938 roku

Do redaktora „Wiadomości Literackich”[1]

W nr. 762 „Wiadomości Literackich” ukazała się zaszczytna dla mnie recenzja Emila Breitera[2] z mojej książki *Sanatorium pod Klepsydrą*, zawierająca m.in. następujący ustęp: „[Schulz] zdążył już stworzyć szkołę literacką, która obok kilku nieudolnych epigonów wydała poważne talenty, zaczynające, jak np. Gombrowicz, szukać nowych i niezależnych dróg wyrazu”.

Z sądem tym trudno mi się zgodzić.

Gombrowicz jest zjawiskiem wyjątkowo samorodnym, na własnym gruncie wyrosłym, noszącym w sobie samym swe źródła i zasoby. Operuje on w zgoła odmiennej niż ja dymensji rzeczywistości, należy – mimo pewnych odmiennych pozorów – do całkiem innej rodziny pisarskiej i do innej formacji duchowej.

Wobec zupełnej niewspółmierności naszych światów wewnętrznych kwestia czasowego prymatu jest całkowicie obojętna, jednakowoż i ten rozstrzyga sprawę bez żadnej wątpliwości na korzyść Gombrowicza. Pierwsza jego książka, *Pamiętnik z okresu dojrzewania*, ukazująca go już jako indywidualność twórczą zupełnie skrystalizowaną i dojrzałą, pojawiła się w r. 1933, podczas gdy moje *Sklepy cynamonowe* ujrzały światło dzienne dopiero w r. 1934[3].

Sądzę, że zbędne są argumenty dla zwalczenia mylnej tezy, skoro jej źródła psychologiczne stają się przy bliższym przyjrzeniu jasne. Do skojarzenia naszych nazwisk i twórczości doprowadziły pewne zbieżności przypadkowe, a więc względna równoczesność wystąpienia, bezceremonialność w traktowaniu konwencjonalnej rzeczywistości (mająca w obu wypadkach różne źródła), a zwłaszcza trudność zaklasyfikowania, wspólna obu zjawiskom.

To sprzęgnięcie naszych nazwisk i twórczości iluzorycznym znakiem równości jest w gruncie rzeczy krzywdzące dla obu, gdyż nie docenia istotnej autonomii i odrębności każdego z nas.

Bruno Schulz (Drohobycz)

[data druku: 19 VI 1938]

---

1 Na łamach „Wiadomości Literackich” ukazało się w 1933 roku opowiadanie Schulza *Ptaki* – był to debiut pisarza.

2 Emil Breiter (1886–1943) – prawnik, publicysta, krytyk literacki, współpracownik „Wiadomości Literackich", w których prowadził dział krytyki utworów beletrystycznych. Aresztowany pod Warszawą, gdzie się ukrywał; zginął zamordowany przez gestapo. – O reakcji Schulza na jego artykuł zob. list do Romany Halpern z 28 maja 1938 roku.

3 Schulz dziękuje Tuwimowi za list (niezachowany), w którym poeta – prawie natychmiast po ukazaniu się *Sklepów cynamonowych* – przekazał ich autorowi swój zachwyt nad książką. Istotna może tu być informacja o rozbieżności między rzeczywistym terminem wydania *Sklepów* (grudzień 1933) a datą na karcie tytułowej (1934).

Tekst listu oraz przypisy według wydania: Bruno Schulz, *Dzieła zebrane*, tom 5: *Księga listów*, zebrał i przygotował do druku Jerzy Ficowski, uzupełnił Stanisław Danecki, Gdańsk 2016. Przypisy oznaczone inicjałami S.D. opracował Stanisław Danecki, J.J. – Jerzy Jarzębski.